



דף שבועי

בס"ד

פרשת אמר, תשפ"ג, מספר 1518

ומן מקדש לא יצא

איתמר ורהפטיג

האומץ ואת שמחת החיים להתקרב לה' בעבודה. וזה חלקו של כל אדם המבין כמוהו את המלים אני ה'.

הרלב"ג אומר:

הנה ראוי שנעיין מה ההבדל בזה בין כהן גדול לכהן הדיוט, אשר בעבורו נתן התורה סבה כי נזר שמן משחת א-להיו עליו; ונאמר שהרצון בזה, שלא יצא מן המקדש ויניח עבודתו מפני מת שימות לו. והנה אמרו ולא יחלל את מקדש א-להיו – שלא יירא שיחלל מקדש א-להיו מפני היותו עובד אונן, כי אין עבודתו מתחללת מפני האנינות, לפי שהוא משוח בשמן המשחה. ולזה ראוי שלא יתפעל כלל מכמו אלו העניינים, באופן שתבלבל כוונתו.

כך נפסק להלכה ברמב"ם הל' כלי המקדש פרק ה, ה-ז:

ה – מת לו מת אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש...

ז – ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שנים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם.

בהלכה זו הרמב"ם מוסיף שני חידושים שלא נזכרו לעיל.

האחד – שלכוהן הגדול יש בית במקדש, ואינו יוצא לביתו כי אם בלילה או לביקור קצר ביום.

השני – "ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זז משם".

נתעכב על החידוש השני. זאת מניין? המפרשים התאמצו למצוא לו מקור.¹

כך אומר לקוטי שלמה על הרמב"ם שם:

1 אולי רמז קטן לכך נמצא במשנה מכות פרק שני (יא, א) האומרת: "אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו". ומדוע הכוהן הגדול עצמו אינו יוצא לפייס את הרוצחים בשוגג בעיר מקלטם, אלא שאינו יוצא מירושלים.

הפרשה פותחת בדיני כהונה, ומבחינה בין כוהן הדיוט לבין כוהן גדול. קדושתו של כוהן גדול יתירה על זה של כוהן הדיוט, ולכן, למשל, אסור לו לשאת אלמנה. בין יתר דיניו המיוחדים התורה אומרת:

ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש א-להיו כי נזר שמן משחת א-להיו עליו אני ה' (וי' כא:ב).

מה פשר האיסור? הגמרא אומרת בסנהדרין יח ע"א: "מת לו מת אינו יוצא אחר המטה... שנאמר ומן המקדש לא יצא". זו דעת רבי יהודה, ואילו רבי מאיר חולק ומתיר, אם עושה היכר שלא יתקרב למיטה כדי שלא יבוא לידי טומאה (ועיינו בתורה תמימה שמסביר את טעמי מחלוקתם).

עוד דרשה מובאת ברש"י (שם) על פי הגמרא בזבחים צט ע"א:

ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן, וכן משמעו, אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה. "ולא יחלל את מקדש אלהיו" – שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב, הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל.

ואכן כך מצינו בפרשת שמיני, לאחר מות נדב ואביהוא, שאהרון המשיך לעבוד, אבל אלעזר ואיתמר לא עבדו בשל היותם אוננים.

יש מפרשים המוסיפים את ההיבט הרעיוני. הרש"ר הירש כותב שם:

כי נזר שמן וגו'. קדושת כהן גדול היא נזר וכתר על ראשו; היא מפרישה אותו מן הכל ומעלה אותו על הכל; היא מגינה עליו גם בשעת הצער, לבל יתגבר הכאב על רוחו; בכוחה ימצא את

* הרב ד"ר איתמר ורהפטיג, בית הספר למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן (גימלא); מכון צומת, אלון שבות (מעורכי "תחומין"); מכון "משפטי ארץ", עפרה.



לפי דבריו, בכל ירושלים תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת.


אם כן, לפי פשוטו של מקרא, פירוש הפסוק: "ומן המקדש לא יצא" (וי' כא:יב) הוא: מירושלים לא יצא.

אמנם נראה שהרמב"ם לא התכוון לדין גמור, אלא לעצה טובה. כיוון שהכוונה הגדול אחראי על עבודת המקדש, ומקודם הזכיר הרמב"ם שיש לו בית במקדש שבו הוא שוהה רוב היום, ויוצא לביתו רק לצרכי לינה ומנוחה. אם כן ראוי לו לגור בירושלים דרך קבע, סמוך למקדש.

על דרך אסמכתא אפשר להוסיף את פשוטו של מקרא. הרי הרמב"ם רואה בירושלים מחנה ישראל שנאכלים בו קודשים קלים וביכורים, כחלק מן המקדש, כאמור, ולכן הוא מורה על ההנהגה הראויה לפי פשוטו של מקרא.

לאור האמור, אין לתמוה על המסופר ביומא סט ע"א על שמעון הצדיק, שהיה כוהן גדול³, שיצא עם בגדי כוהן גדול להיפגש עם אלכסנדר מוקדון ליד אנטטיפטרוס, לצורכי המקדש. הגמרא שם שואלת, הרי אסור לצאת בבגדי כהונה מחוץ למקדש, ומתרת: "אי בעית אימא – ראויין לבגדי כהונה, ואי בעית אימא – עת לעשות לה' הפרו תורתך.

אבל הגמרא אינה שואלת על עצם היציאה של הכוהן הגדול מירושלים, ומשמע שאין בזה איסור אלא עצה טובה, ובשעת הצורך מותר.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

[ז] ואינו זז משם. במנחת חינוך מצוה קע"א פי' משום דתוס' חגיגה יז ע"ב ובסוכה מז ע"ב ובר"ה ה' מקרא דפנית בבקר, דכל מקריב קרבן טעון לינה. וכהן גדול מביא חביתין בכל יום להכי אין זז משם.

כלומר מי שמקריב קורבן, לן באותו לילה בירושלים, ורק למחרתו יוצא לעירו. וכוהן גדול מקריב כל יום מנחת חביתין, ולכן צריך להישאר בירושלים.

על הסבר זה יש להעיר. ראשית, ה"אמרי אמת" שואל על הרמב"ם שם, הרי יכול לצאת ולחזור לצורך לינה? וכן אומר בעל ה"שאלת אריה" בספרו טורי אבן על חגיגה יז, א בקונטרס אחרון, שמצוות לינה אינה אוסרת על יציאה מירושלים כל עוד היוצא חוזר לירושלים בו ביום, כפי שהדבר נלמד מהפסוק: "וּפְנִית בַּבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֶ-הָלַיִךְ" (דב' טז:ז). כלומר, אסור לו לאדם שמקריב קורבן לחזור לביתו בו ביום, אבל הוא רשאי לצאת ביום הקרבת הקורבן מירושלים ולחזור לירושלים כדי ללון בה.

נראה שבעל ה"מנחת חינוך" הבין שכל היום אסור ביציאה, עד אחר הלינה.

שנית, על פי ה"שפת אמת" על מסכת ראש השנה ה, א משמע, שעיקר מצוות לינה היא שכאשר אדם בא לירושלים להקריב את קורבנו, הוא צריך ללון שם ולא לחזור לביתו. הקפידה היא שלא יהיה בעיר דרך ארעי. ואם כן, מי שגר בירושלים או מי שהיה כבר כמה ימים בירושלים, מותר לו לחזור לביתו גם ביום הקרבת הקורבן.

שלישית, הרמב"ם אינו מביא חידוש זה של לינה, אלא אך ורק בהלכות ביכורים פ"ג הל' יד, ומשמע שלדעתו אין לינה מעכבת בשאר קורבנות מלבד ביכורים.

יש מקום להסבר אחר. יש שמפרשים מקרא כפשוטו. אמנם ההלכה היא כפי שדרשו חז"ל את הפסוקים, אבל יש תפקיד גם למקרא כפשוטו.²

כך, למשל, הראב"ע מביא את דרשת חז"ל, ומוסיף פירוש כפשוטו:

ומן המקדש לא יצא – אמרו המעתיקים (ראו סנהדרין יח ע"א): "אחר המת", והוא נכון. ויש אומרים: בשבעת ימי המילואים, וזה לא יתכן, כי כבר באר "ומלא את ידו" (לעיל, י). גם יתכן שלא יצא מן המקדש, כי אם לדבר מצוה.

לפי זה ייתכן לומר, שגם הרמב"ם התייחס למקרא כפשוטו, ומהו פשוטו?

המשנה בראש השנה ד, א אומרת:

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה.

הרמב"ם ביאר בפירוש המשנה:

[א] כבר ביארנו לך כמה פעמים כי מקדש נקראת ירושלים כולה. ומדינה – שאר ארץ ישראל.

2 קראתי פעם מאמר של הרב יהודה קופרמן (מייסד המכללה לבנות, בית וגן ירושלים), שמנה 14 פונקציות לפשוטו של מקרא.

3 ראו תוספתא סוטה יג, ח וירושלמי יומא ה, ב.